

GENOLOGIE JAKO PRŮZOR LITERATUROU

Vývoj svého zájmu o literární rody a žánry jsem už popsal ve studii *Genologie a já*, na kterou v tomto souboru odkazuji. Navazuje na desítky studií a řadu knih, které jsem psal od sedmdesátých let 20. století. Začalo to románem a románovou kronikou a kronikou, strukturou žánru a jeho proměnami a končilo samostatnými knihami o genologii spojenými s komparatistikou, poetikou, areálovými studii a teorií literárních dějin. V přítomné stati jsem to shrnul asi tak, že problematika literárních žánrů bude fungovat dichotomně: jednak jako součást speciální literárněvědné subdisciplíny, tedy s vyhraněným, ozvláštňeným pohledem na žánr jako ontickou kategorii literatury, jedinou možnou podobu její existence, jednak jako tradiční složka historické a teoretické poetiky, že směřování současné literatury k izolovanosti, svinutosti do sebe, narcismu na straně jedné a na straně druhé vyhledávání brutalit a extrémů vede žánrovou stavbu k trivialitě, k masovosti na straně jedné a k výlučnosti, exkluzivitě a elitnosti, enklávnosti na straně druhé. To musí vést i k proměnám genologie, jež tak může nabývat značného, byť skrytého společenského významu. Jen velmi těžce se extrapoluje, zda genologie jako samostatná disciplína vzniklá z podnětu sedmistránkového článku Paula van Tieghema přečká nepřízeň doby, bude se rozvíjet a nabude opět své bývalé síly, jakou se vyznačovala v padesátých až sedmdesátých letech minulého století, kdy byla koncentrována, terminologicky stabilizována a metodologicky ukotvena, zůstává velkou otázkou. Kvantitativní rozvoj historie a teorie rodů a žánrů, původně spojené s komparatistikou a fenomenologií, později s časopisem *Zagadnienia rodzajów literackich*, přinesl totiž kromě rozsáhlého materiálu a řady stimulů a posunů také značnou disperzi, rozostření a tematické rozpínání, jež bohužel znamenalo slabší soustředění, jistou chaotičnost koncepcí; najednou se všichni začali zabývat literárními žánry – ovšem bez nebytné praktické a teoretické průpravy a bez silné vazby na metodologii nové disciplíny, jež se vydělila z tradičně pojímané poetiky. Paradoxní situace: na jedné straně „přebytek“ žánrových

studii, na straně druhé nezáměr o genologii. To – jistě kromě dalších faktorů a spojitostí – se projevilo například v odmítnutí speciálního genologického čísla v jednom formálně prestižním časopise; toto číslo *Slavica Litteraria* je tedy vzácné, stejně jako je vzácný návrat k pramenům, genologie Paula van Tieghema a dalších. Genologii dělají lidé, literární vědci, i když se objevily i náběhy – podle známých přesahů literární komparistiky ke generální komparatistice nebo teorie překladu k translato-logii – ke generální genologii (E. Balcerzan); již vícekrát jsem napsal, že takové projekty obvykle ztroskotávají na různorodosti materiálu, metodologie a terminologie, jichž se jednotlivé vědy úzkostlivě drží, a tedy na konzervatismu, jenž je ovšem věcně pochopitelný. Naději spatřuji snad v novém generačním vidění žánrové podstaty literatury a něco z toho se asi manifestuje i zde. Opakuji: je těžké předvídat. A i kdyby se genologie jednou stala jen matnou vzpomínkou, zůstanou zde konkrétní analýzy, ale i zobecňující úsilí o vytváření nové disciplíny; budovat ji – jak víme z jiných příkladů – je běh na dlouhou trať. Možná se však toto úsilí neztratí a přinese nové plody, které zrodí právě genologický rámec a jeho metodologické podloží. *Hic Rhodus hic salta.*

Ivo Pospíšil, editor